

DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

10. januar 2006 *

I sag C-402/03,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Vestre Landsret (Danmark) ved afgørelse af 26. september 2003, indgået til Domstolen den 29. september 2003, i sagen

Skov Æg

mod

Bilka Lavprisvarehus A/S

og

Bilka Lavprisvarehus A/S

mod

Jette Mikkelsen,

Michael Due Nielsen,

* Processprog: dansk.

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling)

sammensat af præsidenten, V. Skouris, afdelingsformændene P. Jann (refererende dommer), C.W.A. Timmermans, A. Rosas, K. Schiemann og J. Makarczyk samt dommerne C. Gulmann, J.N. Cunha Rodrigues, R. Silva de Lapuerta, K. Lenaerts, P. Kūris, E. Juhász og G. Arestis,

generaladvokat: L.A. Geelhoed

justitssekretær: assisterende justitssekretær H. von Holstein,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 17. november 2004,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Skov Æg ved advokaterne G. Lett og U. Christrup

— Bilka Lavprisvarehus A/S ved advokat J. Rostock-Jensen

— Jette Mikkelsen og Michael Due Nielsen ved advokat J. Andersen

— den danske regering ved J. Molde, som befuldmægtiget, bistået af advokat P. Biering

- den spanske regering ved L. Fraguas Gadea og E. Braquehais Conesa, som befuldmægtigede

- Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved N.B. Rasmussen og G. Valero Jordana, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 20. januar 2005,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af Rådets direktiv 85/374/EØF af 25. juli 1985 om tilnærmelse af medlemsstaternes administrativt eller ved lov fastsatte bestemmelser om produktansvar (EFT L 210, s. 29, herefter »direktivet«).

- 2 Anmodningen er blevet fremsat i en sag mellem Jette Mikkelsen og Michael Due Nielsen (herefter »de skadelidte«) på den ene side og Bilka Lavprisvarehus A/S (herefter »Bilka«) på den anden side, og mellem Bilka og Skov Æg, angående krav om erstatning for den skade, de skadelidte er blevet påført efter at have indtaget æg, som var indkøbt hos Bilka og produceret af Skov Æg.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelserne

- 3 Som anført i første betragtning til direktivet, bygger vedtagelsen heraf på den opfattelse, at »[d]et er nødvendigt at foretage en tilnærmelse af de nationale retsregler om producentens ansvar for skade forårsaget af en defekt ved hans produkt, fordi uensartede regler kan forvride konkurrencen og berøre de frie varebevægelser inden for det fælles marked samt medføre forskelle i graden af beskyttelse af forbrugerne mod skader på deres helbred eller ejendom, som forårsages af et defekt produkt«.
- 4 Som det fremgår af anden betragtning til direktivet, hviler det ansvarssystem, som er indført ved direktivet, på en konstatering af, at »kun hvis der pålægges producenten et objektivt ansvar, opnås en hensigtsmæssig løsning på det problem, som er karakteristisk for nutidens stadige tekniske udvikling, og som består i at foretage en rimelig placering af ansvaret for de risici, som den moderne tekniske produktion indebærer«.
- 5 Direktivets artikel 1 bestemmer:

»En producent er ansvarlig for skade, der forårsages af en defekt ved hans produkt.«

- 6 Direktivets artikel 3 bestemmer:

»1. Ved »producent« forstås fabrikanten af et færdigt produkt, producenten af en råvare eller fabrikanten af et delprodukt, samt enhver person, der ved at anbringe sit navn, mærke eller andet kendetegn på produktet udgiver sig for at være dets producent.

2. Uden at producentens ansvar derved berøres, anses den, der med henblik på videresalg, udlejning, leasing eller enhver anden form for distribution som led i sin erhvervsvirksomhed indfører et produkt i Fællesskabet, som dettes producent i henhold til dette direktiv, og den pågældende er ansvarlig på samme måde som producenten.

3. Såfremt producenten af produktet ikke kan identificeres, anses enhver leverandør af produktet som dets producent, medmindre leverandøren inden for et rimeligt tidsrum oplyser skadelidte om producentens identitet eller om identiteten af den person, som har leveret produktet til ham. Det samme gælder, endog selv om producentens navn er angivet, for indførte produkter, der ikke angiver identiteten af den i stk. 2 omhandlede importør.«

- 7 For så vidt angår producentens ansvar bestemmer direktivets artikel 4, at det »påhviler skadelidte at føre bevis for skaden, defekten og årsagsforbindelsen mellem defekten og skaden«. Artikel 7 opregner de tilfælde, hvor producenten ikke er ansvarlig, herunder bl.a. tilfælde, hvor producenten ikke har bragt produktet i omsætning, hvor defekten ikke var til stede på det tidspunkt, da han bragte produktet i omsætning, hvor produktet ikke var fremstillet med henblik på distribution, hvor defekten skyldes, at produktet skal være i overensstemmelse med ufravigelige forskrifter udstedt af de offentlige myndigheder, eller hvor det på grundlag af den videnskabelige og tekniske viden på det tidspunkt, da han bragte produktet i omsætning, ikke var muligt at opdage defekten.
- 8 Hvad angår forholdet mellem direktivets ansvarsordning på den ene side og de nationale ansvarsregler på den anden side bestemmer direktivets artikel 13:

»Dette direktiv berører ikke de rettigheder, som skadelidte kan påberåbe sig under henvisning til retsreglerne om ansvar i og uden for kontraktforhold eller under henvisning til særregler om ansvar, der er gældende på tidspunktet for direktivets meddelelse.«

Nationale bestemmelser

- 9 Det fremgår af de redegørelser, den danske regering har afgivet, at i Danmark var produktansvaret før direktivets vedtagelse både for så vidt angår producenten og mellemhandleren fastlagt i retspraksis. Ifølge denne retspraksis skulle ansvaret for defekte produkter bedømmes i henhold til de almindelige civilretlige ansvarsregler, som var baseret på et culpaansvar. Udviklingen i denne retspraksis havde imidlertid ført til, at producenten i visse tilfælde blev pålagt ansvar på objektive grundlag. For så vidt angik mellemhandleren hæftede denne for det ansvar, som erhvervsdrivende i tidligere led i produktions- og distributionskæden måtte ifalde.
- 10 Direktivet blev gennemført i Danmark ved lov nr. 371 af 7. juni 1989 om produktansvar, som ændret ved lov nr. 1041 af 28. november 2000 (herefter »lov nr. 371«). Den danske regering har præciseret, at lov nr. 371 dels har fastslået, at produktansvaret i henhold til den ordning, som er fastsat ved direktivet, påhviler producenten, dels har kodificeret den bestående retspraksisbaserede regel, hvorefter mellemhandleren hæfter for det ansvar, erhvervsdrivende i tidligere led måtte ifalde. Herudover finder den tidligere retspraksis stadig anvendelse.
- 11 § 4 i lov nr. 371 definerer begreberne »producent« og »mellemhandler« som følger:

»1. Som producent anses den, der fremstiller et færdigt produkt, et delprodukt eller en råvare, den, der frembringer eller indsamler et naturprodukt, samt den, der ved at anbringe sit navn, mærke eller andet kendetegn på produktet udgiver sig for at være dets producent.

2. Som producent anses endvidere den, der som led i sin erhvervsvirksomhed indfører et produkt i EF med henblik på videresalg, udlejning, leasing eller anden form for omsætning.

3. Som mellemandler anses den, som erhvervsmæssigt bringer et produkt i omsætning uden at anses som producent.

[...]«

- 12 Lovens § 6 fastsætter princippet om producentens ansvar for defekter ved et produkt. § 10 bestemmer:

»En mellemandler hæfter for produktansvar umiddelbart over for skadelidte og senere mellemandlere i omsætningskæden.«

- 13 I medfør af § 11, stk. 3, i lov nr. 371 indtræder den, der som mellemandler har betalt erstatning til skadelidte ved et defekt produkt, i skadelidtes krav mod tidligere led i produktions- og omsætningskæden.

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

- 14 De skadelidte blev, efter at have indtaget æg indkøbt i en Bilka-forretning, der havde erhvervet æggene hos producenten Skov Æg, ramt af en salmonellaforgiftning.

15 De skadelidte anlagde sag mod leverandøren Bilka, som adciterede producenten Skov Æg.

16 Ved dom af 22. januar 2002 fastslog Retten i Ålborg, at æggene var defekte, at der forelå årsagssammenhæng mellem denne defekt og den lidte skade, og at der ikke var udvist egen skyld fra de skadelidtes side. Bilka blev dømt til at betale erstatning til de skadelidte, og Skov Æg blev dømt til at friholde Bilka for dette krav.

17 Bilka og Skov Æg ankede denne dom til Vestre Landsret, som herefter har besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende spørgsmål til præjudiciel afgørelse:

»1) Er [direktivet] til hinder for en lovbestemt ordning, hvorefter en mellemhandler uden begrænsning hæfter for producentens ansvar efter direktivet?

2) Er [direktivet] til hinder for en ordning, hvorefter mellemhandleren i henhold til domspraksis uden begrænsning hæfter for producentens i retspraksis fastlagte culpaansvar for produktansvar med personskade eller forbrugertingskade til følge?

3) Under henvisning til:

- [...] protokollen [fra det 1025. møde i ministerrådet den 25. juli 1985], hvori det udtales under punkt 2:

[...] »Med hensyn til fortolkningen af artikel [3] og artikel 1[3] er Rådet og Kommissionen enige om, at der ikke er noget til hinder for, at de enkelte medlemslande i deres nationale lovgivning kan fastsætte regler om ansvar for mellemhandlere, idet ansvar for disse ikke omfattes af direktivet. Der er endvidere enighed om, at medlemsstaterne efter direktivet kan fastsætte regler om den endelige indbyrdes fordeling af ansvaret mellem flere ansvarlige producenter (jf. artikel 3) og mellemhandlere.«

- Direktivets artikel 13 [...],

ønskes oplyst, om direktivet hindrer medlemslandet i ved lov at regulere mellemhandlerens produktansvar, betinget af, at mellemhandleren som sket ved [lov nr. 371] § [4], stk. [3, første punktum], defineres som den, som erhvervsmæssigt bringer et produkt i omsætning uden at anses som producent efter produktansvarsdirektivets herom givne definitioner i artikel 3.

4) Er direktivet [...] til hinder for medlemslandets indførelse af en lovregel om produktansvar, hvorefter mellemhandleren — uden selv at være producent eller stillet som producent efter direktivets artikel 3 — hæfter for:

- producentens produktansvar efter direktivet?

- producentens i retspraksis fastlagte culpaansvar for produktansvar for personskader og forbrugertingskader?

Den forespurgte lovregel forudsætter:

- a) at mellemhandleren defineres som den, som erhvervsmæssigt bringer et produkt i omsætning uden at anses som producent ([...] § [4], stk. 3, [første punktum, i lov nr. 371])
 - b) at producenten kan gøres ansvarlig, og at mellemhandleren derfor ikke hæfter, såfremt dette ikke er tilfældet ([...] § 10 [i lov nr. 371])
 - c) at mellemhandleren har regres mod producenten ([...] § 11, stk. 3[, i lov nr. 371]).
- 5) Er direktivet [...] til hinder for medlemslandets opretholdelse af en forud for produktansvarsdirektivet eksisterende ikke lovbestemt, men retspraksisbaseret regel om produktansvar — hvorefter mellemhandleren — uden selv at være producent eller stillet som producent efter direktivets artikel 3 — hæfter for:

- producentens produktansvar efter produktansvarsdirektivet?

— producentens i retspraksis fastlagte culpaansvar for produktansvar for personskader og forbrugertingskader?

Den forespurgte retspraksisbaserede regel forudsætter:

- a) at mellemhandleren defineres som den, som erhvervsmæssigt bringer et produkt i omsætning uden at anses som producent ([...] § [4], stk. 3, [første punktum, i lov nr. 371])

- b) at producenten kan gøres ansvarlig, og at mellemhandleren derfor ikke hæfter, såfremt dette ikke er tilfældet ([...] § 10 [i lov nr. 371]).

- c) at mellemhandleren har regres mod producenten ([...] § 11, stk. 3[, i lov nr. 371]).«

Om de præjudicielle spørgsmål

- 18 Med de præjudicielle spørgsmål, som behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktivet er til hinder for, at en medlemsstat fastsætter regler om mellemhandlerens ansvar, hvorefter denne hæfter for producentens ansvar.

- 19 I denne forbindelse bemærkes, at det ansvar, som er indført ved direktivet, og som i henhold til dets artikel 1 påhviler producenten, er et objektivt ansvar. Dette er udtrykkeligt anført i anden betragtning til direktivet og kan desuden udledes af opregningen i direktivets artikel 4 af de forhold, som skadelidte bærer bevisbyrden for, samt af de tilfælde, hvor producenten er ansvarsfri i henhold til artikel 7.
- 20 Den forelæggende ret ønsker oplyst, om direktivet er til hinder dels for en national regel, der overfører producentens objektive ansvar i henhold til direktivet til mellemhandleren, dels for en national regel, der overfører producentens culpaansvar til mellemhandleren.
- 21 Med henblik på besvarelsen af disse spørgsmål skal rækkevidden af den harmonisering, som er fastsat ved direktivet, først afgrænses.

Rækkevidden af den harmonisering, som er fastsat ved direktivet

- 22 I sine domme af 25. april 2002, Kommissionen mod Frankrig (sag C-52/00, Sml. I, s. 3827, præmis 16), Kommissionen mod Grækenland (sag C-154/00, Sml. I, s. 3879, præmis 12) og González Sánchez (sag C-183/00, Sml. I, s. 3901, præmis 25), har Domstolen udtalt, at den skønsmargen, som medlemsstaterne råder over ved reguleringen af produktansvar, er fuldstændig fastlagt ved direktivet og skal udledes af dets ordlyd, formål og opbygning.
- 23 Efter at have undersøgt disse kriterier konkluderede Domstolen, at direktivet inden for sit anvendelsesområde har til formål at gennemføre en totalharmonisering af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser (dommen i sagen Kommissionen mod Frankrig, præmis 24, og i sagen Kommissionen mod Grækenland, præmis 20).

- 24 I denne sag har de skadelidte og den danske regering gjort gældende, at direktivet ikke foretager en totalharmonisering af produktansvaret, men kun af ansvaret for producenter af defekte produkter. Med henvisning til ordlyden af direktivets artikel 1 og 3 har disse procesdeltagere gjort gældende, at direktivet ikke regulerer mellemhandlerens ansvar, men overlader medlemsstaterne et skøn for så vidt angår afgrænsningen af kredsen af ansvarssubjekter.
- 25 Direktivets artikel 1 fastsætter ansvar for skader, der forårsages af en defekt ved et produkt, og pålægger producenten af det omhandlede produkt dette ansvar.
- 26 Begreberne »skade«, »defekt« og »produkt« er defineret henholdsvis i direktivets artikel 9, 6 og 2. Begrebet »producent« er defineret i direktivets artikel 3. Ifølge artikel 3, stk. 1, forstås herved fabrikanten af et produkt. Bestemmelsens stk. 2 lader begrebet »producent« omfatte den, der indfører et produkt i Fællesskabet. I henhold til direktivets artikel 3, stk. 3, anses leverandøren for producent, såfremt producenten ikke kan identificeres, medmindre leverandøren inden for et rimeligt tidsrum oplyser skadelidte om identiteten af den person, som har leveret produktet til ham.
- 27 Begrundelsen for, at det er fundet hensigtsmæssigt at holde producenten ansvarlig, er forklaret i artikel 1, litra e), i bemærkningerne til direktivforslaget (dokument KOM(76) 372 endelig udg. (EFT C 241, s. 9)), som den danske regering har henvist til. Disse bemærkninger, som vedrører forslagets artikel 1 og 2, der uden realitetsændringer blev til direktivets artikel 1 og 3, kan sammenfattes som følger.
- 28 Samtidig med, at det anerkendes, at muligheden for at pålægge leverandøren af et defekt produkt ansvar i henhold til bestemmelserne i direktivet ville gøre retsforfølgningen lettere for skadelidte, anføres det, at denne mulighed ville være dyrt betalt, eftersom den ville tvinge alle leverandører til at forsikre sig mod et

sådant ansvar og dermed medføre en betydelig prisstigning på produkterne. En sådan adgang ville desuden medføre en mangedobling af antallet af retssager, idet leverandøren ville gøre regres gældende mod sin leverandør og så fremdeles indtil producentledet. Eftersom leverandøren i de fleste tilfælde blot videresælger produktet, som han har købt det, og idet det alene er producenten, der har mulighed for at påvirke dets kvalitet, er det fundet hensigtsmæssigt at samle ansvaret for defekte produkter hos producenten.

- 29 Det følger af disse betragtninger, at beslutningen om inden for rammerne af den retlige ordning, som er indført ved direktivet, principielt at lade ansvaret for skader forårsaget af defekte produkter påhvile producenten, og udelukkende i visse afgrænsede tilfælde importøren og leverandøren, er truffet på grundlag af en afvejning af de respektive roller for de forskellige erhvervsdrivende, som indgår i produktions- og afsætningskæderne.
- 30 I modsætning til den vurdering, som de skadelidte og den danske regering har anlagt, begrænser direktivets artikel 1 og 3 sig således ikke til at regulere ansvaret for producenten af et defekt produkt, men udpeger blandt de erhvervsdrivende, som har været involveret i produktions- og afsætningsprocessen, den, som ansvaret i henhold til direktivet påhviler.

Overførsel af producentens objektive ansvar i henhold til direktivet til mellemhandleren

- 31 Med den første del af de præjudicielle spørgsmål ønsker den forelæggende ret oplyst, om direktivet skal fortolkes således, at det er til hinder for en national regel, hvorefter mellemhandleren uden begrænsning hæfter for producentens objektive ansvar i henhold til direktivet.

- 32 I denne forbindelse må det konstateres, at kredsen af ansvarssubjekter, som skadelidte kan rette krav mod i medfør af den ansvarsordning, som er indført ved direktivet, er afgrænset i dets artikel 1 og 3 (jf. denne doms præmis 29 og 30).
- 33 Da direktivet som anført i denne doms præmis 23 har til formål at gennemføre en totalharmonisering inden for sit anvendelsesområde, må afgrænsningen af kredsen af ansvarssubjekter i artikel 1 og 3 anses for udtømmende.
- 34 Direktivets artikel 3, stk. 3, pålægger kun leverandøren ansvar i tilfælde af, at producenten ikke kan identificeres. Ved i § 10 i lov nr. 371 at bestemme, at mellemhandleren hæfter umiddelbart over for skadelidte for defekter ved et produkt, har den danske lovgiver således udvidet kredsen af ansvarssubjekter, som skadelidte kan rette krav mod i medfør af den ansvarsordning, som er indført ved direktivet, ud over de grænser, som er fastsat heri.
- 35 Den danske regering har gjort gældende, at de nationale bestemmelser ikke pålægger mellemhandleren et selvstændigt ansvar, eftersom denne kun hæfter over for skadelidte, i det omfang producenten, som han har regres over for, kan ifalde ansvar. Melleghandlerens retsstilling kan således sammenlignes med en selvskyldnerkautionists.
- 36 Dette forhold er ikke afgørende. Ud over, at den ordning, som er indført ved de omtalte nationale bestemmelser, pålægger mellemhandleren en byrde, som fællesskabslovgiver har anset for uberettiget (jf. denne doms præmis 28), medfører den en mangedobling af sager, hvilket det direkte retsmiddel, skadelidte har over for

producenten, såfremt betingelserne i direktivets artikel 3 er opfyldt, netop har til formål at undgå (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Frankrig, præmis 40, og denne doms præmis 28).

- 37 Det følger heraf, at direktivet skal fortolkes således, at det er til hinder for en national regel, hvorefter mellemhandleren uden begrænsning hæfter for producentens ansvar efter direktivet.
- 38 Den danske regering har imidlertid gjort gældende, at direktivets artikel 13, hvorefter direktivet ikke berører de rettigheder, som skadelidte kan påberåbe sig under henvisning til retsreglerne om ansvar i og uden for kontraktforhold, kan udgøre en hjemmel for at udvide det ansvar, som i henhold til direktivets ordning påhviler producenten, til mellemhandleren.
- 39 I denne forbindelse bemærkes, at Domstolen i dommen i sagen Kommissionen mod Frankrig (præmis 21), i sagen Kommissionen mod Grækenland (præmis 17) og i González Sánchez-dommen (præmis 30) efter en analyse af direktivets ordlyd, formål og opbygning fastslog, at direktivets artikel 13 ikke kan fortolkes således, at bestemmelsen giver medlemsstaterne mulighed for at opretholde en generel produktansvarsordning, der er forskellig fra den i direktivet fastsatte ordning.
- 40 Den danske regering ønsker en revurdering af denne retspraksis i lyset af den erklæring vedrørende artikel 3 og 1[3], som er optaget i punkt 2 i referatet af ministerrådets møde den 25. juli 1985, hvorefter disse bestemmelser ikke er til

hinder for, at de enkelte medlemslande i deres nationale lovgivning fastsætter regler om ansvar for mellemhandlere.

- 41 Til støtte for opretholdelsen af den nationale regel, hvorefter mellemhandleren hæfter for producentens ansvar, hvilken regel var udviklet i retspraksis inden direktivets ikrafttræden og blev kodificeret ved den lov, som gennemførte direktivet, har den danske regering ligeledes påberåbt sig en erklæring i punkt 16 i det omtalte mødereferat, hvori Rådet har udtrykt »ønske om, at de medlemsstater, der i øjeblikket har bestemmelser om forbrugerbeskyttelse, der er mere fordelagtige for forbrugerne end de bestemmelser, der følger af direktivet, ikke vil anvende de i direktivet givne muligheder; så beskyttelsesniveauet sænkes«.
- 42 I denne forbindelse skal der for det første erindres om, at erklæringer i et referat af et møde i Rådet, hvis indhold ikke har fundet udtryk i ordlyden af en bestemmelse i den afledte ret, ikke kan tjene som bidrag til fortolkningen af denne bestemmelse (jf. bl.a. dom af 26.2.1991, sag C-292/89, Antonissen, Sml. I, s. 745, præmis 18, og af 8.6.2000, sag C-375/98, Epson Europe, Sml. I, s. 4243, præmis 26).
- 43 For det andet bemærkes, at de to erklæringer, som den danske regering har henvist til, ikke begrundet en udvidelse af den kreds af ansvarssubjekter, som er afgrænset i direktivet, i strid med dettes ordlyd og opbygning. De kan navnlig ikke påberåbes som hjemmel for, at medlemsstaterne også ud over de tilfælde, som er udtømmende opregnet i artikel 3, stk. 3, overfører producentens ansvar efter direktivet til mellemhandleren.

- 44 For så vidt angår den danske regerings argument om, at denne fortolkning af direktivet for Danmarks vedkommende vil medføre en forringelse af forbrugerbeskyttelsesniveauet, skal det bemærkes, at en eventuel udvidelse af det produktansvar, som er indført ved direktivet, til at omfatte mellemhandlerne, henhører under fællesskabslovgivers kompetence, idet det tilkommer denne i givet fald at foretage en ændring af de pågældende bestemmelser.
- 45 Under disse omstændigheder skal den første del af de præjudicielle spørgsmål besvares med, at direktivet skal fortolkes således, at det er til hinder for en national regel, hvorefter mellemhandleren ud over de i dets artikel 3, stk. 3, udtømmende opregnede tilfælde hæfter for producentens objektive ansvar efter direktivet.

Overførsel af producentens culpaansvar til mellemhandleren

- 46 Med den anden del af de præjudicielle spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om direktivet er til hinder for en national regel, hvorefter leverandøren uden begrænsning hæfter for producentens culpaansvar i tilfælde af en skade, der er forårsaget af en defekt ved et produkt.
- 47 I denne forbindelse bemærkes, at Domstolen i dommen i sagen Kommissionen mod Frankrig (præmis 22), i sagen Kommissionen mod Grækenland (præmis 18) og i González Sánchez-dommen (præmis 31), har fastslået, at direktivets artikel 13 skal

fortolkes således, at den ordning, der er indført ved direktivet, ikke udelukker anvendelsen af andre ordninger vedrørende ansvar i og uden for kontraktforhold, der hviler på et andet grundlag, såsom garantien for skjulte mangler eller culpa.

- 48 Under disse omstændigheder skal den anden del af de præjudicielle spørgsmål besvares med, at direktivet skal fortolkes således, at det ikke er til hinder for en national regel, hvorefter melleghandleren uden begrænsning hæfter for producentens culpaansvar.

Om begrænsning af dommens tidsmæssige virkning

- 49 For det tilfælde, at Domstolen måtte være uenig i den fortolkning af direktivet, som de skadelidte og den danske regering har gjort gældende, har disse procesdeltagere anmodet Domstolen om at begrænse dommens tidsmæssige virkning. Til støtte herfor har de bl.a. påberåbt sig de alvorlige retssikkerhedsmæssige konsekvenser og de økonomiske følgevirkninger, som dommen vil kunne få for de skadelidte i en lang række sager vedrørende produktansvar, som er blevet afgjort siden direktivets ikrafttræden.
- 50 Det følger af fast retspraksis, at den fortolkning, som Domstolen foretager af en fællesskabsretlig regel under udøvelse af sin kompetence i henhold til artikel 234 EF, i nødvendigt omfang belyser og præciserer betydningen og rækkevidden af den pågældende regel, således som den skal forstås og anvendes, henholdsvis burde have været forstået og anvendt, fra sin ikrafttræden. Heraf følger, at den således fortolkede

regel kan og skal anvendes af domstolene endog i forbindelse med retsforhold, der er stiftet og består, før der afsiges dom vedrørende fortolkningsanmodningen, såfremt betingelserne for at anlægge sag om anvendelsen af den nævnte regel i øvrigt er opfyldt (jf. bl.a. dom af 2.2.1988, sag 24/86, Blaizot, Sml. s. 379, præmis 27, og af 15.12.1995, sag C-415/93, Bosman, Sml. I, s. 4921, præmis 141).

- 51 I denne forbindelse bemærkes, at Domstolen kun undtagelsesvis under anvendelse af et almindeligt retssikkerhedsprincip, der er knæsat i Fællesskabets retsorden, vil finde anledning til at begrænse borgernes mulighed for at påberåbe sig den således fortolkede bestemmelse med henblik på anfægtelse af tidligere i god tro stiftede retsforhold. For at der kan træffes bestemmelse om en sådan begrænsning skal to hovedbetingelser være opfyldt, nemlig at de berørte parter skal være i god tro, og at der skal være fare for alvorlige forstyrrelser (jf. bl.a. dom af 28.9.1994, sag C-57/93, Vroege, Sml. I, s. 4541, præmis 21, og af 12.10.2000, sag C-372/98, Cooke, Sml. I, s. 8683, præmis 42).

- 52 Det bemærkes, at den danske lovgiver i § 11, stk. 3, i lov nr. 371 har baseret sig på den regresordning, som kendes fra de fleste retssystemer, og har bestemt, at den, der som mellemhandler har betalt erstatning til skadelidte ved et defekt produkt, indtræder i skadelidtes krav mod producenten. Det må således konstateres, at en mellemhandler, som hæfter over for skadelidte, i reglen kan opnå erstatning hos producenten, således at retssikkerheden er sikret.

- 53 Under disse omstændigheder — og uden at det er fornødent at undersøge spørgsmålet, om en mellemhandler eventuelt kunne have et retsmiddel mod en skadelidt, som tidligere har opnået erstatning, eller om de berørte kredse var i god tro — kan de skadelidtes og den danske regerings anmodning ikke imødekommes,

hvorved bemærkes, at disse ikke har fremført andet, der støtter deres påstand om, at denne dom kan skabe alvorlige forstyrrelser, hvis dens tidsmæssige virkninger ikke begrænses.

Sagens omkostninger

- ⁵⁴ Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

Rådets direktiv 85/374/EØF af 25. juli 1985 om tilnærmelse af medlemsstaternes administrativt eller ved lov fastsatte bestemmelser om produktansvar skal fortolkes som følger:

- **Det er til hinder for en national regel, hvorefter mellemhandleren ud over de i direktivets artikel 3, stk. 3, udtømmende opregnede tilfælde hæfter for producentens objektive ansvar efter direktivet.**

- **Det er ikke til hinder for en national regel, hvorefter mellemhandleren uden begrænsning hæfter for producentens culpaansvar.**

Underskrifter